

Установа адукацыі
“Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”

Філалагічны факультэт

Кафедра беларускага мовазнаўства

(рэг. № 31-1-237-2017 г.)

УЗГОДНЕНА

Загадчык кафедры

 Д.В.Дзятко

19 06 2017 г.

УЗГОДНЕНА

Дэкан факультэта

 Старычонок В.Д.

19 06 2017 г.

**ВУЧЭНА-МЕТАДЫЧНЫ КОМПЛЕКС
ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ
“ПАЛЕАГРАФІЯ”**

для спецыяльнасці

1 – 02 03 01 Беларуская мова і літаратура

Складальнік: Чайка Н.У.

Разгледжана і зацверджана

на пасяджэнні Савета БДПУ 26 06 2017 г. пратакол № 10

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбна-метадычны комплекс (далей – ВМК) складзены ў адпаведнасці з праграмай вучэбнай дысцыпліны «Палеаграфія» і патрабаваннямі адукацыйнага стандарта Рэспублікі Беларусь. ВМК прызначаны для студэнтаў па спецыяльнасці 1 – 02 03 01 Беларуская мова і літаратура.

ВМК па дысцыпліне “Палеаграфія” прызначаны для рэалізацыі на першай ступені вышэйшай адукацыі ў межах цыкла спецыяльных дысцыплін.

Мэта гэтага вучэбна-метадычнага комплексу: даць уяўленне аб палеаграфіі як дапаможнай гісторыка-філалагічнай дысцыпліне; пазнаёміць з гістарычнымі сістэмамі пісьма розных народаў; пазнаёміць з палеаграфічнымі асаблівасцямі кірылічных помнікаў; выхаваць павагу да духоўнай і інтэлектуальнай спадчыны беларускага народа і іншых народаў свету.

Вучэбна-метадычны комплекс уключае:

- тэарэтычны раздзел (прыкладная тэматыка лекцыі па дысцыпліне);
- практычны раздзел (прыкладная тэматыка практычных заняткаў);
- раздзел кантролю ведаў (заданні для самакантролю ведаў, пытанні для самакантролю ведаў, прыкладныя тэмы вусных паведамленняў і рэфератаў, пытанні да заліку);
- дапаможны раздзел (вучэбная праграма, пералік вучэбных выданняў, структура палеаграфічнага аналізу, метадычныя рэкамендацыі па арганізацыі і выкананні самастойнай працы, пералік рэкамендаваных сродкаў дыягностыкі).

Вучэбна-метадычны комплекс разлічаны на самастойнае выкарыстанне выкладчыкамі і студэнтамі ў працэсе падрыхтоўкі да лекцыйных і семінарскіх заняткаў, а таксама да заліку.

Вучэбна-метадычны комплекс складзены ў адпаведнасці з рэкамендаваным тыпавым вучэбным планам агульным аб'ёмам дысцыпліны (40 гадзін) і відамі вучэбнай работы.

Віды вучэбнай работы	Колькасць гадзін
Аўдыторныя заняткі:	10
- лекцыйныя	6
- практычныя	4
Агульная працаёмкасць дысцыпліны	40
Від выніковага кантролю	залік

1. ТЭАРЭТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

ПРЫКЛАДНАЯ ТЭМАТЫКА ЛЕКЦЫЙ ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ

Лекцыя 1 (2 гадзіны)

СТАНАЎЛЕННЕ І СУТНАСЦЬ ПАЛЕАГРАФІЧНАЙ МЕТАДАЛОГІІ

Уводзіны. Палеаграфія як дапаможная гісторыка-філалагічная дысцыпліна. Сувязь палеаграфіі з іншымі гістарычнымі і лінгвістычнымі дысцыплінамі. Метад палеаграфічнага аналізу і яго асноўныя прыёмы. Датаванне, лакалізацыя і вызначэнне аўтарства помнікаў. Першыя спробы палеаграфічнага аналізу і іх прычыны. “Паморскія адказы” А. Дзянісава. Роля І.І. Сразнеўскага, А.І. Сабалеўскага, Я.Ф. Карскага і інш. у распрацоўцы славяна-кірылічнай палеаграфіі.

Лекцыя 2 (2 гадзіны)

ПАЧАТАК СЛАВЯНСКАГА ПІСЬМЕНСТВА. КІРЫЛІЧНАЕ ПІСЬМЕНСТВА СТАРАЖЫТНАЙ РУСІ

Пытанне пра функцыянаванне пісьменства ў славян да прыняцця хрысціянства. Рунічнае пісьмо. Час, месца і ўмовы ўзнікнення славянскага пісьменства. Асноўныя тыпы помнікаў пісьменства 10 – 13 стст. Надпісы на прадметах быту, камянях, графіці на сценах Кіеўскай Сафіі. Найбольш старажытныя датаваныя помнікі на пергаменце. Пісьмо на драўляных дошках. Берасцяныя граматы Ранні і позні устаў. Матэрыялы і прылады для пісьма. Фарбавальныя рэчывы. Фармат і кошт рукапісаў. Мастацкае аздабленне помнікаў: арнамент, мініяцюра, пераплёт. Візантыйскі арнамент.

Лекцыя 3 (2 гадзіны)

КІРЫЛІЧНАЕ ПІСЬМЕНСТВА 14 – 17 СТСТ. КІРЫЛІЧНАЕ ПІСЬМЕНСТВА 18 – 19 СТСТ.

Пісьменства ў Вялікім Княстве Літоўскім і землях сучаснай Расіі. Гістарычныя падзеі і іх ўплыў на развіццё пісьменства. Пашырэнне цэнтраў кнігапісання. Вялікакняская канцылярыя і яе функцыі. Асноўныя помнікі беларускай і рускай рукапіснай кнігі 14 – 16 стст. Узнікненне скорапісу ў беларускім дзелавым пісьменстве. Віды скорапісу. Асаблівасці беларускага скорапісу. Палеаграфічныя асаблівасці рукапісных помнікаў 14 – 17 ст. Паўустаў, абрысы паўустаўных літар. Старэйшы паўустаў. Малодшы паўустаў. Надрадковыя знакі. Скарачэнні. Вязь. Літоўская і маскоўская вязь. Тайнапіс. Тэраталагічны, балканскі і неавізантыйскі стылі арнаменту.

Матэрыялы і прылады пісьма. Выкарыстанне пергаменту. Тэхналогія вырабу паперы. Філігрань. Вадзяныя знакі. Упарадкаванне фармату кніг. Развіццё графічнай сістэмы. Палеаграфічныя асаблівасці пісьмовых помнікаў 18 – 19 ст. Мастацкае аздабленне: пераплёты, вокладкі. Фабрычная папера. Лацінскае і арабскае пісьмо на тэрыторыі Беларусі. Вытокі лацінскага пісьма. З’яўленне і выкарыстанне лацінкі ў Вялікім Княстве Літоўскім. Месца і роля лацінскай графікі ў практыцы беларускага кнігадрукавання 19 – 20 ст. Арабскае пісьмо на беларускіх землях, прычыны яго ўзнікнення. Кітабы, іх палеаграфічныя і моўныя асаблівасці.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

2. ПРАКТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

ПРЫКЛАДНАЯ ТЭМАТЫКА ПРАКТЫЧНЫХ ЗАНЯТКАЎ

№ 1. Станаўленне і сутнасць палеаграфічнай метадалогіі (2 гадзіны)

1. Палеаграфічныя даследаванні X і XI ст. Рукапісы-фальсіфікацыі.
2. Роля палеаграфістаў і лінгвістаў у выкрыцці падробак.
3. Кірыліца і глаголіца: пытанне аб паходжанні азбук. Палімсесты.
4. Дзейнасць Кірыла і Мяфодзія.
5. Кірыліца і глаголіца на ўсходнеславянскіх землях.

№ 2. Кірылічнае пісьменства 14 – 17 стст. Кірылічнае пісьменства 18 – 19 стст. (2 гадзіны)

1. Мастацкае аздабленне рукапісаў.
2. Візантыйскі, тэраталагічны, балканскі і неавізантыйскі стылі арнаменту.
3. З'яўленне паперы. Філігрань. Вадзяныя знакі. Упарадкаванне фармату кніг.
1. Грамадзянскі шрыфт і яго ўплыў на пісьменства ўсходніх славян.
2. Звужэнне жанраў рукапісных документаў у IX ст.

3. РАЗДЗЕЛ КАНТРОЛЮ ВЕДАЎ

3.1. ПЫТАННІ ДА ЗАЛІКУ ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ “ПАЛЕАГРАФІЯ”

1. Палеаграфія як дапаможная гісторыка-філалагічная дысцыпліна.
2. Станаўленне і сутнасць палеаграфічнай метадалогіі. Першыя спробы палеаграфічнага аналізу і іх прычыны. Палеаграфічныя даследаванні XX і XXI ст. Рукапісы-фальсіфікацыі. Роля палеаграфістаў і лінгвістаў у вызначэнні статусу летапісаў.
3. Метад палеаграфічнага аналізу і яго асноўныя прыёмы.
4. Роля І.І. Сразнеўскага, А.І. Сабалеўскага, Я.Ф. Карскага і інш. у распрацоўцы славяна-кірылічнай палеаграфіі.
5. Пачатак славянскага пісьменства. Функцыянаванне пісьменства ў славян да прыняцця хрысціянства.
6. Паўднёvasлавянская кірылічная і глагалічная палеаграфія.
7. Кірыліца і глаголіца на ўсходнеславянскіх землях. Функцыянаванне глаголіцы і кірыліцы ў пісьмовых помніках.
8. Кірылічнае пісьменства Старажытнай Русі. Асноўныя тыпы помнікаў пісьменства X-XIII стст. Палеаграфічныя асаблівасці помнікаў X-XIII ст. Ранні і позні устаў.
9. Матэрыялы і прылады для пісьма. Фарбавальныя рэчывы. Мастацкае аздабленне помнікаў. Візантыйскі арнамент.
10. Палеаграфічныя асаблівасці рукапісных помнікаў XIV-XVII стст.
11. Паўустаў. Паўустаўчыя літары і знакі.
12. Старэйшы паўустаў. Позні паўустаў. Надрадковыя знакі. Скарачэнні. Вязь. Тайнапіс.
13. Вялікакняская канцылярыя і яе функцыі.
14. Асноўныя помнікі беларускай і рускай рукапіснай кнігі XIV-XVI стст.
15. Узнікненне скорпісу ў беларускім дзелавым пісьменстве. Віды скорпісу. Асаблівасці беларускага скорпісу.
16. Мастацкае аздабленне рукапісаў. Візантыйскі, тэраталагічны, балканскі і неавізантыйскія стылі арнаменту. З’яўленне паперы. Філігрань. Вадзяныя знакі. Упарадкаванне фармату кніг.
17. Кірылічнае пісьменства XVIII-XIX стст. Развіццё графічнай сістэмы.
18. Грамадзянскі шрыфт і яго ўплыў на пісьменства ўсходніх славян. З’яўленне жанраў рукапісных дакументаў у XIX ст.
19. Палеаграфічныя асаблівасці пісьмовых помнікаў XVIII-XIX ст. Мастацкае аздабленне: пераплёты, вокладкі. Фабрычная папера.
20. Лацінскае і арабскае пісьмо на тэрыторыі Беларусі. З’яўленне і выкарыстанне лацінкі ў Вялікім Княстве Літоўскім.
21. Арабскае пісьмо на беларускіх землях, прычыны ўзнікнення, функцыянаванне.

4. ДАПАМОЖНЫ РАЗДЗЕЛ

4.1. ВУЧЭБНАЯ ПРАГРАМА

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбная дысцыпліна “Палеаграфія” знаёміць студэнтаў са старажытнай пісьмовай спадчынай і станаўленнем найбольш важнай графічнай сістэмы для беларускага, рускага, украінскага і некаторых іншых славянскіх народаў.

У практыцы гістарычных факультэтаў ВНУ палеаграфія ўваходзіць у курс “Дапаможныя гістарычныя дысцыпліны” і вывучаецца ў якасці крыніцазнаўчай. У справе падрыхтоўкі спецыялістаў-філолагаў дадзены курс выконвае сваю спецыфічную ролю. З аднаго боку, ён сістэматызуе і вучыць прымяняць на практыцы веды, атрыманыя дзякуючы лінгвістычным курсам “Стараславянская мова”, “Гістарычная граматыка рускай мовы”, з другога боку, вучыць працаваць непасрэдна з крыніцамі моўных фактаў, вырашаючы філалагічныя праблемы. Гэтым вызначаюцца мэты і задачы дысцыпліны.

Асноўныя мэты выкладання вучэбнай дысцыпліны:

- садзейнічаць фарміраванню гісторыка-філалагічнай эрудыцыі будучых спецыялістаў;
- навучыць аналізаваць і абгрунтаваць наяўныя моўныя факты;
- сфарміраваць навыкі практычнага ўкаранення атрыманых ведаў у будучай прафесійнай дзейнасці;
- выхаваць павагу да духоўнай і інтэлектуальнай спадчыны славянскіх народаў.

Задачи вывучэння вучэбнай дысцыпліны:

- даць уяўленне аб палеаграфіі як дапаможнай гісторыка-філалагічнай дысцыпліне;
- пазнаёміць з палеаграфічнымі асаблівасцямі кірылічных помнікаў X – XIX стст.;
- пашырыць і засвоіць веды і навыкі, якія дапамогуць правільна чытаць старажытныя помнікі;
- навучыць арыентавацца ў спецыяльнай літаратуры і самастойна знаходзіць адказы на складаныя тэарэтычныя і практычныя пытанні.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен **ведаць:**

- асноўныя прыёмы палеаграфічнага аналізу;
- знешнія асаблівасці найбольш вядомых пісьмоўных помнікаў;
- этапы і заканамернасці развіцця тэхнікі кірылічнага пісьма.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен **умець:**

- адрозніваць па знешнім выглядзе найбольш важныя помнікі Старажытнай Русі і Вялікага Княства Літоўскага;

- чытаць асобныя тэксты XI – XVIII ст., змешчаныя ў вучэбных дапаможніках, а таксама па фотакопіях;
- расшыфроўваць цітлы і лічбы;
- праводзіць лінгвістычныя і культуралагічныя назіранні, рабіць абагульненні і вывады.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен **валодаць:**

- уменнем аналізаваць старажытныя тэксты;
- навыкамі класіфікацыі старажытных тыпаў пісьма;
- прыёмамі палеаграфічнага аналізу.

На **завочнай форме атрымання вышэйшай адукацыі** колькасць аўдыторных заняткаў наступная: лекцыі – 6 гадзін, практычныя – 4 гадзіны, самастойная праца – 40 гадзін.

Форма цякучай атэстацыі – экзамен.

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

1. Уводзіны. Палеаграфія як дапаможная гісторыка-філалагічная дысцыпліна. Сувязь палеаграфіі з іншымі гістарычнымі і лінгвістычнымі дысцыплінамі.

2. Станаўленне і сутнасць палеаграфічнай метадалогіі.

2.1. Метад палеаграфічнага аналізу і яго асноўныя прыёмы. Датаванне, лакалізацыя і вызначэнне аўтарства помнікаў.

2.2. Першыя спробы палеаграфічнага аналізу і іх прычыны. “Паморскія адказы” А. Дзянісава, Роля І. Сразнеўскага, А.І. Сабалеўскага, Я.Ф. Карскага і інш. у распрацоўцы славянскай кірылічнай палеаграфіі.

2.3. Палеаграфічныя даследаванні 20 і 21 ст. Рукапісы-фальсіфікацыі. Роля палеаграфіі і лінгвістыкі ў выкрыцці падробак.

3. Пачатак славянскага пісьменства.

3.1. Пытанне пра функцыянаванне пісьменства ў славян да прыняцця хрысціянства. Гучынае пісьмо. Час, месца і ўмовы ўзнікнення славянскага пісьменства.

3.2. Кірыліца і глаголіца: пытанне аб паходжанні азбук. Палімсесты. Дзейнасць Кірыла і Мяфодзія. Кірыліца і глаголіца на ўсходнеславянскіх землях.

4. Кірылічнае пісьменства Старажытнай Русі.

4.1. Асноўныя тыпы помнікаў пісьменства 10 – 13 стст. Надпісы на прадметах быту, камянях, графіці на сценах Кіеўскай Сафіі. Найбольш старажытныя датаваныя помнікі на пергаменце. Пісьмо на драўляных дошках. Берасцяныя граматы.

4.2. Помнікі 10 – 13 стст., створаныя на тэрыторыі Беларусі.

4.3. Ранні і позні устаў. Матэрыялы і прылады для пісьма. Фарбавальныя рэчывы. Фармат і кошт рукапісаў. Мастацкае аздабленне помнікаў: арнамент, мініяцюра, пераплёт. Візантыйскі арнамент.

4.4. Палеаграфічныя асаблівасці помнікаў 10 – 13 ст.

4.5. Фармат рукапісаў 10 – 13 стст. Папяровыя млыны на Беларусі.

5. Кірылічнае пісьменства 14 – 17 стст.

5.1. Пісьменства ў Вялікім Княстве Літоўскім і землях сучаснай Расіі. Гістарычныя падзеі і іх ўплыў на развіццё пісьменства. Пашырэнне цэнтраў кнігапісання. Вялікакняская канцылярыя і яе функцыі. Асноўныя помнікі беларускай і рускай рукапіснай кнігі 14 – 16 стст. Узнікненне скорапісу ў беларускім дзелявым пісьменстве. Віды скорапісу. Асаблівасці беларускага скорапісу.

5.2. Палеаграфічныя асаблівасці рукапісных помнікаў 14 – 17 ст. Паўустаў, абрысы паўустаўных літар. Старэйшы паўустаў. Малодшы паўустаў. Надрадковыя знакі. Скарачэнні. Вязь. Літоўская і маскоўская вязь. Тайнапіс.

5.3. Мастацкае аздабленне рукапісаў. Тэраталагічны, балканскі і неавізантыйскі стылі арнаменту. Матэрыялы і прылады пісьма. Выкарыстанне пергаменту. З'яўленне паперы. Тэхналогія выгабу паперы. Філігрань. Вадзяныя знакі. Упарадкаванне фармату кніг.

6. Кірылічнае пісьменства 18 – 19 стст.

6.1. Кірылічнае пісьменства 18 – 19 стст. Развіццё графічнай сістэмы.

6.2. Грамадзянскі шрыфт і яго ўплыў на пісьменства ўсходніх славян. Звужэнне жанраў рукапісных дакументаў у 19 ст.

6.3. Палеаграфічныя асаблівасці пісьмовых помнікаў 18 – 19 ст. Мастацкае аздабленне: пераплёт, вокладкі. Фабрычная папера.

7. Лацінскае і арабскае пісьмо на тэрыторыі Беларусі.

7.1. Вытокі лацінскага пісьма. З'яўленне і выкарыстанне лацінкі ў Вялікім Княстве Літоўскім.

7.2. Месца і роля лацінскай графікі ў практыцы беларускага кнігадрукавання 19 – 20 ст.

7.3. Арабскае пісьмо на беларускіх землях, прычыны яго ўзнікнення. Кітабы, іх палеаграфічныя і моўныя асаблівасці.

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ
(дзённая форма атрымання адукацыі)

№ раздзела, тэмы, заняткаў	Назва раздзела, тэмы, заняткаў, пералік вивучаемых пытанняў	Колькасць аўдыторных гадзін			Матэрыяльнае забеспячэнне заняткаў	Літаратура	Форма кантролю ведаў
		лекцыйныя	практычныя	КСР			
1	2	3	4	5	6	7	
	ПАЛЕАГРАФІЯ (40 гадзін)	22	13				
1.	Уводзіны (2 г.)	2					
1.1.	1. Палеаграфія як дапаможная гісторыка-філалагічная дысцыпліна. 2. Сувязь палеаграфіі з іншымі гістарычнымі і лінгвістычнымі дысцыплінамі.	2				[13], [14], [7]	апытванне, вуснае паведамленне
2.	Станаўленне і сутнасць палеаграфічнай метадалогіі (6 г.)	4	2				
2.1.	1. Метад палеаграфічнага аналізу і яго асноўныя прыёмы. 2. Датаванне, лакалізацыя і вызначэнне аўтарства помнікаў.	2			Камп'ютарная прэзентацыя № 1	[8], [14], [19]	
2.2.	1. Першыя спробы палеаграфічнага аналізу і іх прычыны. 2. “Паморскія адказы” А. Дзянісава. Роля І.І. Срэднеўскага, А.І. Сабалеўскага, Я.Ф. Карскага і інш. у распрацоўцы славяна-кірылічнай палеаграфіі	2				[8], [14], [19]	апытванне, вуснае паведамленне
2.3.	1. Палеаграфічныя даследаванні 20 і 21 ст. Лукапісы-фальсіфікацыі. 2. Роля палеаграфіі і лінгвістаў у выкрыцці падробак.		2			[20]	
3.	Пачатак славянскага пісьменства (4 г.)	2	2				
3.1.	1. Пытанне пра функцыянаванне пісьменства ў славян да прыняцця хрысціянства. 2. Рунічнае пісьмо. Час, месца і ўмовы ўзнікнення славянскага пісьменства.	2			Камп'ютарная прэзентацыя № 2	[1]	апытванне, вуснае паведамленне
3.2.	1. Кірыліца і глаголіца: пытанне аб паходжанні азбук.		2				

	Палімсесты. 2. Дзейнасць Кірыла і Мяфодзія. 3. Кірыліца і глаголіца на ўсходнеславянскіх землях.						
4.	Кірылічнае пісьменства Старажытнай Русі (10 г.)	4	6				
4.1.	1. Асноўныя тыпы помнікаў пісьменства 10-13 стст. 2. Надпісы на прадметах быту, камянях, графіці на сценах Кіеўскай Сафіі. 3. Найбольш старажытныя датаваныя помнікі на пергаменце. 4. Пісьмо на драўляных дошках. Берасцяныя граматы.	2			ілюстрацыі і ксеракопіі	[1], [7], [18]	апытванне, вуснае паведамленне апытванне, вуснае паведамленне
4.2.	1. Помнікі 10 – 13 стст., створаныя на тэрыторыі Беларусі.		2				апытванне, вуснае паведамленне
4.3.	1. Ранні і позні устаў. 2. Матэрыялы і прылады для пісьма. Фарбавальныя рэчывы. 3. Фармат і кошт рукапісаў. 4. Мастацкае аздабленне помнікаў: арнамент, мініяцюра, пераплёт. Візантыйскі арнамент.	2			ксеракопіі	[1], [2], [3], [4]	
4.4.	1. Палеаграфічныя асаблівасці помнікаў 10 – 13 стст.		2				апытванне, вуснае паведамленне пісьмовае заданне, апытванне, вуснае паведамленне
4.5.	1. Фармат рукапісаў 10 – 13 стст. Папяровыя млыны на Беларусі.		2				апытванне, вуснае паведамленне
5.	Кірылічнае пісьменства 14 – 17 стст. (6 г.)	4	2				
5.1.	1. Пісьменства ў Вялікім Княстве Літоўскім і землях сучаснай Расіі. Гістарычныя падзеі і іх ўплыў на развіццё пісьменства. Пашырэнне цэнтраў кнігапісання. 2. Вялікакняская канцылярыя і яе функцыі. 3. Асноўныя помнікі беларускай і рускай рукапіснай кнігі 14 – 16 стст. 4. Узнікненне скорапісу ў беларускім дзелявым пісьменстве. Віды скорапісу. 5. Асаблівасці беларускага скорапісу.	2			Камп'ютарная прэзентацыя № 3	[1], [2], [3]	апытванне, вуснае паведамленне

5.2.	1. Палеаграфічныя асаблівасці рукапісных помнікаў 14 – 17 стст. 2. Паўустаў, абрысы паўустаўных літар. Старэйшы паўустаў. Малодшы паўустаў. 3. Надрадковыя знакі. Скарачэнні. Вязь. Тайнапіс.	2			Камп’ютарная прэзентацыя № 4	[1], [2], [3], [4]	апытванне, вуснае паведамленне
5.3.	1. Мастацкае аздабленне рукапісаў. 2. Візантыйскі, тэраталагічны, балканскі і неавізантыйскі стылі арнаменту. 3. З’яўленне паперы. Філігрань. Вадзяныя знакі. Упарадкаванне фармату кніг.		2		ксеракопіі	[1]	апытванне, вуснае паведамленне
6.	Кірылічная палеаграфія 18 – 19 стст. (6 г.)	4	2				
6.1.	1. Кірылічнае пісьменства 18 – 19 стст. 2. Развіццё графічнай сістэмы.	2			ксеракопіі	[21]	апытванне, вуснае паведамленне
6.2.	1. Грамадзянскі шрыфт і яго ўплыў на пісьменства ўсходніх славян. 2. Звужэнне жанраў рукапісных дакументаў у 19 ст.		2				паведамленне
6.3.	1. Палеаграфічныя асаблівасці пісьмовых помнікаў 18 – 19 стст. 2. Мастацкае аздабленне: пераплёты, вокладкі. Фабрычная папера.	2				[21]	апытванне, вуснае паведамленне
7.	Лацінскае і арабскае пісьмо на тэрыторыі Беларусі (6 г.)	2	4				
7.1.	1. Вытокі лацінскага пісьма. 2. З’яўленне і выкарыстанне лацінкі ў Вялікім Княстве Літоўскім.	2			ксеракопіі	[4], [16], [21]	апытванне, вуснае паведамленне
7.2.	1. Месца і роля лацінскай графікі ў практыцы беларускага кнігадрукавання 19 – 20 стст.		2			[4]	апытванне, вуснае паведамленне
7.3.	1. Арабскае пісьмо на беларускіх землях, прычыны яго ўзнікнення. 2. Кітабы, іх палеаграфічныя і моўныя асаблівасці.		2				апытванне, вуснае паведамленне
Усяго:		22	18				

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ
(завочная форма атрымання адукацыі)

№ раздзела, тэмы, заняткаў	Назва раздзела, тэмы, заняткаў, пералік вивучаемых пытанняў	Колькасць аўдыторных гадзін			Матэрыялае забеспячэнне заняткаў	Літаратура	Форма кантролю ведаў
		лекцыйныя	практычныя	КСР			
1	2	3	4	5	6	7	
	ПАЛЕАГРАФІЯ (40 гадзін)	10	4	26			
1.	Уводзіны (2 г.)			2		[13], [14], [7]	
1.1.	1. Палеаграфія як дапаможная гісторыка-філалагічная дысцыпліна. 2. Сувязь палеаграфіі з іншымі гістарычнымі і лінгвістычнымі дысцыплінамі.						
2.	Станаўленне і сутнасць палеаграфічнай метадалогіі (6 г.)	2		4			
2.1.	1. Першыя спробы палеаграфічнага аналізу і іх прычыны. 2. Палеаграфічныя даследаванні 20 і 21 ст. Рукапісы-фальсіфікацыі. 3. Роля палеаграфістаў і лінгвістаў у выкрыцці падробак.	2			Камп'ютарная прэзентацыя № 1	[8], [14], [19]	
2.2.	1. Першыя спробы палеаграфічнага аналізу і іх прычыны. 2. “Паморскія адказы” А. Дзянісава. Роля Г. Сразнеўскага, А.І. Сабалеўскага, Я.Ф. Карскага і інш. у распрацоўцы славяна-кірылічнай палеаграфіі			2		[8], [14], [19]	
2.3.	1. Палеаграфічныя даследаванні 20 і 21 ст. Рукапісы-фальсіфікацыі. 2. Роля палеаграфістаў і лінгвістаў у выкрыцці падробак.			2		[20]	
3.	Пачатак славянскага пісьменства (4 г.)	2	2				
3.1.	1.Пытанне пра функцыянаванне пісьменства ў славян да прыняцця хрысціянства. 2. Рунічнае пісьмо. Час, месца і ўмовы ўзнікнення славянскага пісьменства.	2			Камп'ютарная прэзентацыя № 2	[1]	

3.2.	1. Кірыліца і глаголіца: пытанне аб паходжанні азбук. Палімессты. 2. Дзейнасць Кірыла і Мяфодзія. 3. Кірыліца і глаголіца на ўсходнеславянскіх землях.		2				
4.	Кірылічнае пісьменства Старажытнай Русі (10 г.)	2	2	6			
4.1.	1. Асноўныя тыпы помнікаў пісьменства 10-13 стст. 2. Надпісы на прадметах быту, камянях, графіці на сценах Кіеўскай Сафіі. 3. Найбольш старажытныя датаваныя помнікі на пергаменце. 4. Пісьмо на драўляных дошках. Берасцяныя граматы.	2			ілюстрацыі і ксеракопіі	[1], [7], [18]	
4.2.	Помнікі 10 – 13 стст., створаныя на тэрыторыі Беларусі.		2				апытванне, вуснае паведамленне
4.3.	1. Ранні і позні устаў. 2. Матэрыялы і прылады для пісьма. Фарбавальныя рэчывы. 3. Фармат і кошт рукапісаў. 4. Мастацкае аздабленне помнікаў: арнамент, мініяцюра, пераплёт. Візантыйскі арнамент.			2	ксеракопіі	[1], [2], [3], [4]	
4.4.	1. Палеаграфічныя асаблівасці помнікаў 10 – 13 стст.			2			
4.5.	1. Фармат рукапісаў 10 – 13 стст. Папяровыя млыны на Беларусі.			2			
5.	Кірылічнае пісьменства 14 – 17 стст. (6 г.)	2		4			
5.1.	1. Пісьменства ў Вялікім Княстве Літоўскім і землях сучаснай Расіі. Гістарычныя падзеі і іх ўплыў на развіццё пісьменства. Пашырэнне цэнтраў кнігапісання. 2 Вялікакняская канцылярыя і яе функцыі 3. Асноўныя помнікі беларускай і рускай рукапіснай кнігі 14 – 16 стст. 4. Узнікненне скорапісу ў беларускім дзелявым пісьменстве. Віды скорапісу. 5. Асаблівасці беларускага скорапісу.	2			Камп'ютарная прэзентацыя № 3	[1], [2], [3]	
5.2.	1. Палеаграфічныя асаблівасці рукапісных помнікаў 14 – 17 стст. 2. Паўустаў, абрысы паўустаўных літар. Старэйшы паўустаў. Малодшы паўустаў. 3. Надрадковыя знакі. Скарачэнні. Вязь. Тайнапіс.			2	Камп'ютарная прэзентацыя № 4	[1], [2], [3], [4]	

5.3.	1. Мастацкае аздабленне рукапісаў. 2. Візантыйскі, тэраталагічны, балканскі і неавізантыйскі стылі арнаменту. 3. З'яўленне паперы. Філігрань. Вадзяныя знакі. Упарадкаванне фармату кніг.			2	ксеракопіі	[1]	
6.	Кірылічная палеаграфія 18 – 19 стст. (6 г.)	2		4			
6.1.	1. Кірылічнае пісьменства 18 – 19 стст. 2. Развіццё графічнай сістэмы.	2			ксеракопіі	[21]	
6.2.	1. Грамадзянскі шрыфт і яго ўплыў на пісьменства ўсходніх славян. 2. Звужэнне жанраў рукапісных дакументаў у 19 ст.			2			
6.3.	1. Палеаграфічныя асаблівасці пісьмовых помнікаў 18 – 19 ст. 2. Мастацкае аздабленне: пераплёты, вокладкі. Фабрычная папера.			2		[21]	
7.	Лацінскае і арабскае пісьмо на тэрыторыі Беларусі (6 г.)			6			
7.1.	1. Вытокі лацінскага пісьма. 2. З'яўленне і выкарыстанне лацінкі ў Вялікім Княстве Літоўскім.			2	ксеракопіі	[4], [16], [21]	
7.2.	1. Месца і роля лацінскай графікі ў практыцы беларускага кнігадрукавання 19 – 20 ст.			2		[4]	
7.3.	1. Арабскае пісьмо на беларускіх землях, прычыны яго ўзнікнення. 2. Кітабы, іх палеаграфічныя і моўныя асаблівасці.			2			
Усяго:		10	4	26			

4.2. ПЕРАЛІК ВУЧЭБНЫХ ВЫДАННЯЎ

Асноўная літаратура

1. Груша А.І. Беларуская кірылічная палеаграфія. Вучэбны дапаможнік. – Мн., 2006.
2. Куль-Сяльверстава С.Я. Беларуская палеаграфія. Навучальны дапаможнік. – Гродна, 1996.
3. Ячмянёва І.М. Беларуская палеаграфія. – Мінск, 2007.

Дадатковая літаратура

1. Козлов В. П. Тайны фальсификации. Анализ подделок исторических источников XVIII – XIX веков. – М., 1996.
2. Леонтьева Г.А., Шорин П.А., Кобрин В.Б. Ключи к тайнам КЛИО. – М., 1995.
3. Леонтьева Г.А. Палеография, хронология, археография, геральдика. – М., 2000.
4. Леонтьева Г.А., Шорин П.А., Кобрин В.Б. Вспомогательные исторические дисциплины. – М., 2000.
5. Нікалаеў М. Палата кнігапісная. Рукпісная кніга на Беларусі ў X–XVIII стст. – Мінск, 1993.

4.3. СТРУКТУРА ПАЛЕАГРАФІЧНАГА АНАЛІЗУ:

1. Назва помніка
2. Год або стагоддзе выдання
3. Матэрыял, на чым напісаны тэкст
4. Памер або фармат
5. Характар алфавіту і почырк
6. Нумарацыя і колькасць старонак
7. Валетныя знакі, калі ёсць
8. Армамент
9. Чарніла і фарбы
10. Наяўнасць мініяцюр
11. Літаратурны склад помніка
12. Прамыя і ўскосныя даты
13. Пазнейшыя запісы і прыпіскі
14. Памылкі друку, калі ёсць
15. Пераплёт (абклад)
16. Месца захавання

4.4. МЕТАДЫЧНЫЯ РЭКАМЕНДАЦЫІ ПА АРГАНІЗАЦЫІ І ВЫКАНАННІ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ СТУДЭНТАЎ ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ “ПАЛЕАГРАФІЯ”

Самастойная работа студэнтаў арганізуецца ў адпаведнасці з Палажэннем аб самастойнай працы студэнтаў. Істотнай асаблівасцю самастойнай работы з’яўляецца актыўная мысліцельная дзейнасць студэнтаў, іх імкненне выявіць свой навуковы ўзровень і стан духоўных здабыткаў у выкананні пэўных заданняў. Студэнты становяцца суб’ектам пазнавальнай дзейнасці, у іх выхоўваецца ініцыятыўнасць, самастойнасць у засваенні ведаў, уменняў і навыкаў, а таксама творчае ўяўленне. Самастойная праца як метады навучання заснаваны на самаарганізацыі студэнта пры вывучэнні новага матэрыялу, выкананні практыкаванняў, заданняў. Пры арганізацыі самастойнай працы па вучэбнай дысцыпліне “Палеаграфія” важным з’яўляюцца два аспекты – выбар тэмы для самастойнага вывучэння і падрыхтоўка дыферэнцыраваных (рознаўзростных) трэніровачных практыкаванняў па тэме, якая патрабуе ўстойлівай выпрацоўкі практычных уменняў і навыкаў.

Кіруемая самастойная работа студэнтаў прадугледжвае выкананне кантрольных прац, падрыхтоўку вусных паведамленняў і пісьмовых рэфератаў па вызначанай тэматыцы, знаёмства з навукавай, навукапапулярнай, хрэстаматыйнай літаратурай, палеаграфічны аналіз тэкстаў і інш.

4.5. ПЕРАЛІК РЭКАМЕНДАВАНЫХ СРОДКАЎ ДЫЯГНОСТЫКІ

Для атрымання аб’ектыўнай інфармацыі аб узроўні паспяховасці студэнтаў па вучэбнай дысцыпліне “Палеаграфія” мэтазгодна сістэматычна выкарыстоўваць розныя віды кантролю, сярод якіх: апераджальны, бягучы, тэматычны, прамежкавы і выніковы. Кожны з відаў кантролю ўжываецца на пэўным этапе навучання і выконвае ў педагагічным працэсе адну з функцый: стымулюючую, навучальную, дыягнастычную, выхаваўчую і інш.

З мэтай выніковай дыягностыкі якасці засваення тэарэтычнага і практычнага матэрыялу студэнтаў 5 курса па вучэбнай дысцыпліне “Палеаграфія” вучэбным планам прадугледжана правядзенне пісьмовых работ (палеаграфічны аналіз тэкстаў з адпаведнымі заданнямі). Пры падборы заданняў улічваецца аб’ём тэарэтычных звестак па пэўнай тэме, індывідуальны ўзровень падрыхтоўкі навучэнцаў і інш.

Апераджальная, бягучая і прамежкавая дыягностыка кампетэнцый па вучэбнай дысцыпліне “Палеаграфія” можа мець розныя формы, сярод якіх:

вусны кантроль: фронтальнае, індывідуальнае, ушчыльненае (камбінаванае) апытванне на лекцыях і практычных занятках, калёквіумы, даклады на семінарах, вусныя залікі;

письмовы кантроль: палеаграфічны аналіз фрагментаў тэкстаў, кантрольныя апытанні, кантрольныя работы, пісьмовыя работы па аўдыторных (дамашніх) практыкаваннях, рэфераты, пісьмовыя залікі; графічны кантроль: аналіз графічных сродкаў тэкстаў розных эпох; тэставы кантроль: падбор кароткіх адказаў у адпаведнасці з заданнямі.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ